

De landvoogdes (1997) boekrecensie

Sieth Delhaas

Roodkoper, tijdschrift voor religie, cultuur en politiek, januari 1997

Recensie eveneens in: Nieuwsbrief Vrouw Geloof, Leven te Roermond, december 1996

De Landvoogdes, Maria de Groot; Uitgeverij Kok, Kampen, f 29.90

Met *De Landvoogdes* is Maria de Groot, dichteres en theologe, het waagstuk aangegaan teksten en achtergronden uit het Nieuwe Testament als uitgangspunt te kiezen voor een roman. Ik noem het een waagstuk, omdat het Christendom in onze cultuur op zijn retour lijkt; kunstenaars die er – nog – op een positieve wijze mee bezig willen zijn mogen nauwelijks op aandacht rekenen. Misschien heeft het Christendom ook weinig met dit boek te maken, gaat het meer over welke betekenis joodse en Romeinse tijdgenoten hechten aan bepaalde gebeurtenissen aan het begin van onze jaartelling.

Het verhaal

De hoofdpersoon in *De Landvoogdes* is Claudia, echtgenote van Pontius Pilatus, sinds 26 landvoogd over Judea. Met haar echtgenoot woont ze in Caesarea, de residentie van de Romeinse procuratoren. Op het moment dat de roman speelt, enkele dagen voor het joodse Pascha, de dagen waarin de terechtstelling van Jehosjua van Nazareth wordt voorbereid en uitgevoerd, verblijft ze met haar echtgenoot in het paleis van Herodes in Jeruzalem.

Ze blijkt bevriend met allerlei vrouwen die zijdelings in nieuwtestamentische verhalen worden gesignaleerd. Van Maria de Groot krijgen ze naam en gezicht. De vrouwen benutten haar relaties en kennis om Jehosjua te beschermen tegen de wreedheid van de Romeinen in deze dagen vol onrust als de stad overstroomd wordt door pelgrims.

Tijdens een diner en dansfeest dat de vrouwen organiseren voor Herodes en zijn vrouw, tracht Claudia de viervorst een vrijgeleide voor Jehosjua te ontzetselen. Hij weigert, maar geeft de vrouwen zelf een vrijgeleide zodat zij hun vriend tot na het paasfeest buiten de stad in veiligheid kunnen brengen. Dit plan mislukt.

De meester wordt gevangengenomen. Claudia heeft in die nacht een wonderlijke belevenis van een gevecht dat doet denken aan dat van Jacob met de Engel. 'Ik weet niet hoe lang ik geworsteld heb, van mij afgeslagen, zwijgend, onweerstaanbaar. De dwingeland wil gaan, maar ik laat het niet toe. Deze tegenstander heeft mijn kracht aan mij onthuld. Ik ben uitgeput en onsterfelijk.' De man geeft haar een nieuwe naam: 'Veronica, want je hebt waarachtig gestreden.' Zelf verraadt hij zijn

naam niet en verdwijnt in de schemer van de nieuwe dag.

Eén keer krijgt ze Jehosjua, van wie haar vriendinnen vol zijn, te zien. Gebukt onder het kruis, onderweg naar de heuvel waar de Romeinen bijna dagelijks joden terechtstellen. Deze ontmoetingen, haar dromen, gecombineerd met de gesprekken met haar vriendinnen en anderen, doen haar besluiten na de dood van Jehosjua haar man te verlaten. Ze reist met Junius Gaius, de centurio die getuige was van zijn dood, verkleed als mimespelers per schip naar Alexandrië waar ze haar Romeinse pleegdochter weet.

Deze Lucia woont ‘in een gemeenschap van joden en mensen uit de volkeren’ in simpele behuizingen buiten de stad. Een gemeenschap ‘waar de mensen genezen van hun illusies door hun dromen’.

Nieuwe betekenis

De roman bestaat uit vierenveertig uiterst korte hoofdstukjes. Dat geeft het verhaal een geweldige vaart. Een overbekende geschiedenis wordt nieuw door de betekenis die de uit de schaduw van het oude verhaal naar voren tredende personages aan de gebeurtenissen rondom Jehosjua hechten. Is het een droom die de mensen zelf moeten verwerkelijken?

Voor dromen zijn nauwelijks woorden. Wie zal ze vertellen en duiden? Maria de Groot is in de eerste plaats dichteres, zoals ze zelf zegt. De taal waarmee zij deze roman geschreven heeft, verradt dit. En waarschijnlijk is het de enige taal waarmee dit verhaal opnieuw geschreven kon worden.

Het waagstuk is wat mij betreft geslaagd. De auteur ontkomt aan de verleiding om oude dogma's in een nieuw jasje te steken. Rabbi Jehosjua was een bevrijde. Vriendin Vashti: ‘Voor hem zijn Golgotha en Gerizim, Sion en Capitolinus gebergten van de aarde. Daar wordt geboren en gestorven, gestreden en vrede gesloten, verraden en verzoend. Maar in mensen breekt de vrijheid aan. Tijd kan alleen geheiligd worden in daden van mensen.’

En waarom de vrouwen tenslotte door de dood heen Jehosjua trouw bleven?

‘Hij en wij kennen de weg van de nederlaag.

Wie de nederlaag in eigen leven kent, kent zichzelf en weet wanneer te zwijgen en wanneer te spreken.’

De schrijfster laat personages uitspraken doen die herinneren aan haar gedichten, en aan wat zij bijvoorbeeld schreef naar aanleiding van het Evangelie naar Maria: als de profetes Daphne, in het verhaal omgekomen onder het geweld van de Romeinen, Claudia in een droom ontmoet en haar aanspreekt: ‘Ik ben gekomen uit het weten tot de onwetendheid en uit de onwetendheid tot het weten. Leer mij kennen, Claudia, en vergeet mij. Jij bent zelf een wetende geworden.’

In het gesprek tussen Claudia en Junius, onderweg naar Alexandrië wordt een nieuwe visie op de relatie tussen de mensengeslachten gegeven. ‘Ook onze dromen zullen sterven’, zegt Junius, ‘immers, als wij gestorven zijn, is ook ons bewustzijn dat wij gestorven zijn, gestorven.’

‘Dat is een mannelijke gedachte,’ antwoordt Claudia. ‘Een vrouwelijke filosofie ziet er anders uit. Het lijden van de generaties die na ons komen, maakt deel uit van ons bewustzijn en de gestorvenen maken daar ook deel van uit, want wij zijn de bron van de nieuwe generaties.’

Of je nu zelf kinderen voortbrengt of niet, je bewustzijn is een draad in het weefsel als geheel en de kleur van de draad bepaalt mee de waarde en de schoonheid van alle patronen.'

Wetend dat ze nooit tot het joodse volk kan behoren, ontdekt de Romeinse Claudia dat mensen nomaden moeten worden in een gevestigde cultuur. Zij zal van oase naar oase moeten trekken, van bron naar bron. Dat heeft ze geleerd tijdens die luttele dagen van haar verblijf in Jeruzalem.